OBCHODY MIĘDZYNARODOWEGO DNIA OCHRONY ZABYTKÓW 2025

Posted on 4 kwietnia 2025

W dniach 7 i 8 kwietnia 2025 roku, w Muzeum Zamkowym w Sandomierzu odbyły się główne obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, które stanowią jedno z najważniejszych wydarzeń poświęconych ochronie oraz zarządzaniu dziedzictwem kulturowym w Polsce. W wydarzeniu wzięły udział Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalna Konserwator Zabytków Bożena Żelazowska oraz dyrektorka Narodowego Instytutu Dziedzictwa Marlena Happach.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków to święto wszystkich, którzy z pasją i zaangażowaniem działają na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń – konserwatorów, historyków sztuki i architektury, archeologów, urbanistów, właścicieli i opiekunów zabytków oraz wszystkich zaangażowanych instytucjonalnie oraz prywatnie w ochronę zabytków.

Święto zostało ustanowione w 1983 roku przez **Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków ICOMOS** i wpisane na listę ważnych dat UNESCO jako wydarzenie o globalnym znaczeniu. Co roku stają się one okazją do rozmowy o najlepszych praktykach w zarządzaniu dziedzictwem, dzielenia się doświadczeniami oraz promowania zagadnień związanych z ochroną zabytków. To też wyjątkowa okazja do uhonorowania i docenienia tych, którzy z oddaniem oraz pasją działają na rzecz zachowania naszego dziedzictwa kulturowego.

Główne obchody MDOZ 2025 w Sandomierzu

7 kwietnia, w Muzeum Zamkowym w Sandomierzu odbyła się **uroczysta gala wręczenia odznaczeń** z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, wojewódzkich urzędów konserwatorskich oraz zarządców instytucji kultury.

Uczestników powitała **Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalna Konserwator Zabytków Bożena Żelazowska** -

> *"Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, który przypada 18 kwietnia, to święto naszego wspólnego dziedzictwa kulturowego. My jednak już dziś rozpoczynamy obchody, by podkreślić, jak ważna jest troska o historię i jej materialne świadectwa. Chciałabym serdecznie podziękować wszystkim, którzy z pasją i zaangażowaniem dbają o zabytki - konserwatorom, ekspertom, właścicielom i instytucjom. To dzięki Wam kolejne pokolenia mogą czerpać inspirację z przeszłości. Razem budujmy przyszłość opartą na szacunku dla naszej historii. Dziękuję za Waszą pracę i życzę wszystkim udanego świętowania! "*

Następnie głos zabrała **dyrektorka Narodowego Instytutu Dziedzictwa Marlena Happach** -

> *„Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków to czas, kiedy możemy docenić działania wszystkich osób zaangażowanych w ochronę zabytków i podziękować za pracę na rzecz naszego dziedzictwa. Dziś świętujemy, a jutro chcielibyśmy porozmawiać o systemie ochrony zabytków w Polsce — o tym, jak łączyć przepisy planistyczne z przepisami ochrony dziedzictwa, jak w Narodowym Instytucie Dziedzictwa przygotowujemy opinie dla służb konserwatorskich, a także o tym, jaki wpływ na działania konserwatorskie ma digitalizacja."*

Przemówienie Sekretarz Stanu w MKiDN, Generalnej Konserwator Zabytków, fot. Alina Augustyniewicz

Przemówienie dyrektorki NID, Marleny Happach, fot. Alina Augustyniewicz

Część oficjalną zakończyło wręczenie odznaczeń.

Złotą odznakę „Za opiekę nad zabytkami" otrzymali:

- **Maria Badeńska-Stapp** - za wieloletnie i wieloaspektowe zaangażowanie w ochronę dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa poprzemysłowego oraz rewitalizacji historycznych obszarów miejskich. Jej działalność obejmuje m.in. koordynację wpisu Żyrardowa na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO i współtworzenie modelowej rewitalizacji tego miasta.

- **Ewa Barlik -** za wyjątkowe zaangażowanie w ratowanie zabytków Lądka-Zdroju po powodzi we wrześniu 2024 roku. Dzięki jej determinacji, współpracy z konserwatorami i wsparciu lokalnej społeczności udało się zabezpieczyć zniszczone obiekty, a także skutecznie popularyzować programy pomocowe dla właścicieli zabytków.

- **Katarzyna Czerlunczakiewicz** - za wieloletnie i wszechstronne zaangażowanie w ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego Lublina – od inicjowania społecznych działań konserwatorskich, przez edukację i popularyzację wiedzy o zabytkach, po aktywny udział w projektach krajowych i międzynarodowych oraz współtworzenie miejskich strategii ochrony dziedzictwa.

- **Daniel Czernek** - za wieloletnią działalność na rzecz ochrony dziedzictwa archeologicznego i przemysłowego województwa świętokrzyskiego, w tym zaangażowanie w ochronę Krzemionkowskiego regionu pradziejowego górnictwa krzemienia pasiastego wpisanego na Listę UNESCO, przeciwdziałanie nielegalnym ingerencjom w stanowiska archeologiczne oraz digitalizację dokumentacji ewidencyjnej.

- **Waldemar Gliński** - za ponad czterdzieści lat pracy na rzecz ochrony dziedzictwa archeologicznego, nauki i popularyzacji wiedzy o przeszłości regionu świętokrzyskiego. Jako archeolog terenowy, badacz, autor licznych publikacji i założyciel jednej z najaktywniejszych pracowni archeologicznych w regionie, wniósł nieoceniony wkład w rozwój wiedzy o historii Chęcin, Kielc czy Wiślicy.

- **Anna Michalska** - za wieloletnie, konsekwentne działania na rzecz dokumentowania, ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego – zarówno poprzez badania naukowe, jak i współpracę z organizacjami społecznymi.

- **Daria Olewińska -** za zaangażowanie w ochronę zabytkowych układów zieleni i krajobrazu kulturowego województwa opolskiego oraz za kluczowy wkład w działania ratunkowe po powodzi z września 2024 roku. Jej opracowanie bazy danych obejmującej ok. 3500 obiektów zabytkowych z terenów objętych klęską żywiołową znacząco wsparło służby konserwatorskie i samorządy w planowaniu działań ochronnych.

- **Patrycja Podgarbi** - za niemal trzy dekady pracy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, obejmującej zarówno działania konserwatorskie, dokumentacyjne i eksperckie, jak i popularyzację wiedzy o zabytkach. Jej wkład obejmuje m.in. współtworzenie ewidencji i programów opieki nad zabytkami, opracowanie studiów ochrony wartości kulturowych, publikacje naukowe i popularyzatorskie oraz aktywne wspieranie gmin i społeczności lokalnych w działaniach na rzecz dziedzictwa.

- **Henryk Woźniakowski** – za wieloletnie, konsekwentne zaangażowanie w opiekę nad Domem pod Jedlami, arcydziełem Stanisława Witkiewicza i jednym z najważniejszych zabytków drewnianych w Polsce, a także aktywnie uczestnictwo w rewaloryzacji innych cennych zabytków, takich jak Dwór Łowczego w Krakowie czy Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego.

- **Elżbieta Wyrwińska** - za wieloletnie zaangażowanie w ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno jako badaczka archeologii średniowiecza i nowożytności, jak i współautorka dokumentacji konserwatorskich dotyczących zabytków nieruchomych.

Odznakę honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej” otrzymała:

- **Magdalena Lisowska** - odznaka honorowa „Zasłużony dla Kultury Polskiej” - za wieloletnie, wybitne zaangażowanie w ochronę i badanie ogrodów historycznych oraz krajobrazu kulturowego, w tym opracowanie dokumentacji dla najcenniejszych parków w Polsce, współtworzenie analiz krajobrazowych dla obiektów z listy UNESCO oraz działalność ekspercką, dydaktyczną i publicystyczną w dziedzinie zieleni zabytkowej.

Zdjęcie odznaczonych na obchodach MDOZ 2025, fot. NID/T.Bułynk

Drugi dzień obchodów był przestrzenią do **refleksji i wymiany doświadczeń** w formie trzech paneli dyskusyjnych, w których udział wzięli eksperci NID, konserwatorzy i przedstawiciele instytucji kultury.

Pierwszy panel dyskusyjny, zatytułowany **„Ochrona przestrzeni – wyzwanie współczesności”**, poprowadziła **Marlena Happach, dyrektorka Narodowego Instytutu Dziedzictwa.** We wstępie podkreśliła, że procesy planowania przestrzennego i ochrony dziedzictwa kulturowego przebiegają równolegle i potrzebują wzajemnego dostosowania. W jej ocenie kluczowe znaczenie ma **partycypacja społeczna**, która powinna towarzyszyć zarówno decyzjom planistycznym, jak i konserwatorskim.

W dyskusji udział wzięli również:

- **Marcin Dawidowicz** – Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków
- **Maciej Czeredys** – Zastępca Dyrektora ds. Inwestycyjnych w Sinfonia Varsovia

Marcin Dawidowicz zwrócił uwagę na wyzwania związane z ochroną **dóbr kultury współczesnej**, które często nie są jeszcze uznane za zabytki, ale już wymagają refleksji i reakcji. Dyrektorka NID zauważyła też, że proces włączania takich obiektów do dokumentów planistycznych jest **długotrwały** – od stworzenia listy, przez strategię rozwoju i studium uwarunkowań, aż po miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. W tym czasie wiele wartościowych budynków może **zniknąć.**

Maciej Czeredys podkreślił, że nadal zbyt często wartość przypisuje się tylko obiektom historycznym, pomijając dorobek współczesności. Zwrócił uwagę, że stoimy u progu wielkiej zmiany: **kryzys klimatyczny** wymusza nowe podejście do dziedzictwa, w którym kluczowe staje się nie tylko jego zachowanie, ale także adaptacja. – *Każdy powinien stać się konserwatorem swojego otoczenia* – podkreślił, wskazując na znaczenie **lokalnej troski o istniejące obiekty**.

W trakcie dyskusji pojawił się ważny wątek napięcia między **wartościami przestrzennymi** a **historycznymi**. Te pierwsze często odnoszą się do ładu urbanistycznego, estetyki i spójności przestrzeni, podczas gdy wartości historyczne mogą być mniej oczywiste wizualnie – ale równie istotne, bo opowiadają o tożsamości i rozwoju miasta. Zabytki, zwłaszcza te, które utraciły swoje pierwotne przeznaczenie, powinny być postrzegane jako **potencjał** – nie ograniczenie. Mogą stać się **pretekstem do tworzenia nowych funkcji przestrzeni**. Podkreślano, że z perspektywy urbanistycznej, bez skutecznej ochrony **kluczowych zasobów przestrzennych**, takich jak tereny zielone czy budynki użyteczności publicznej, ryzykujemy powstawanie dzielnic pozbawionych funkcjonalności. Ochrona planistyczna i konserwatorska pozwala zachować higienę życia w mieście.

II panel dyskusyjny zatytułowany **„Opinie eksperckie – odpowiedzialność i współpraca**" poprowadził zastępca dyrektora NID, **dr Andrzej Siwek**. Panelistami byli **Katarzyna Dutkowska** – Naczelnik Wydziału Orzecznictwa Administracyjnego i Konserwatorskiego w Departamencie Ochrony Zabytków w MKiDN, **Elżbieta Jagielska** - pełnomocnik dyrektora ds. wydawania opinii i ekspertyz z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przez NID a, **dr Grzegorz Grajewski –** Kierownik Oddziału Terenowego NID we Wrocławiu oraz **Adam Sapeta** – Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Dr Andrzej Siwek zwrócił uwagę, że w przypadku opinii wydawanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, zgodnie z Kodeksem postępowania administracyjnego, mogą być one traktowane jako dowód w sprawie – zwłaszcza wtedy, gdy konieczna jest wiedza ekspercka. NID dysponuje zespołem specjalistów posiadających taką wiedzę. Skala tej działalności jest ogromna – od 1993 do 2024 roku Instytut opracował ok. **13 tysięcy opinii**. Co szczególnie warte podkreślenia – każda opinia przygotowywana przez NID ma charakter opracowania badawczego. Nie jest to jedynie stanowisko w konkretnej sprawie, ale **szczegółowa analiza, często przybierająca formę monografii danego obiektu**.

Elżbieta Jagielska podkreśliła, że historia wydawania opinii przez NID to proces dynamiczny, ewoluujący wraz ze zmieniającym się kontekstem prawnym i potrzebami ochrony dziedzictwa. Często stają się one osią sporów i różnorodnych ocen wartości zabytków, w związku z tym muszą spełniać kilka kluczowych kryteriów: **kompletność** – oparcie na jak najszerszym materiale historycznym, **logiczność** – spójność narracji: od historii i opisu, przez analizy konserwatorskie, aż po wartościowanie, **kategoryczność** – prezentacja jednoznacznych i przekonujących wniosków, **obiektywność** – zachowanie bezstronności i niezależności oceny. **Katarzyna Dutkowska,** reprezentując perspektywę Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, również podkreśliła **bezstronność, obiektywność oraz naukowy charakter opinii wydawanych przez NID**. Zwróciła uwagę, że spełniają one wiele kryteriów właściwych opinii biegłego.

Grzegorz Grajewski, dzieląc się doświadczeniem autora opinii, podkreślił, że kluczowe znaczenie ma przekazanie stanu własnej wiedzy **– w sposób rzetelny i odpowiedzialny**. Opinia opiera się przede wszystkim na **poznaniu obiektu**, analizie jego kontekstu historycznego, przekształceń oraz otoczenia, a także na **doświadczeniu eksperta** i jego umiejętności interpretacji danych. **Adam Sapeta** zwrócił uwagę, że choć decyzja konserwatorska powinna jasno określać, co podlega ochronie, a co nie**,** to **kluczową rolę odgrywa opinia ekspercka**, która dostarcza **argumentów i podstaw merytorycznych** do podjęcia tej decyzji. Jednocześnie zaznaczył, że niestety nie wszystko, co posiada wartość kulturową, może zostać objęte ochroną prawną.

„Transformacja cyfrowa – nowe perspektywy dokumentacji” to temat III panelu dyskusyjnego, który poprowadził **Karol Czajkowski,** zastępca dyrektora NID. W dyskusji udział wzięli eksperci NID: **dr Nina Glińska, Ryszard Zimek oraz Zbigniew Misiuk**

Karol Czajkowski zauważył, że **dziedzictwo zanika na naszych oczach** – **obiekty** ulegają destrukcji, odchodzą ludzie posiadający **tradycyjne umiejętności**, a wraz z nimi wiedza o dawnych technikach wykonania, materiałach i rzemieślniczych praktykach. Zwrócił uwagę na historyczny moment, w którym się znajdujemy – jesteśmy pierwszym pokoleniem, które otrzymało **zaawansowaną technologię cyfrową do pracy z dziedzictwem**. Ta technologia daje nam dostęp do danych wysokiej jakości, w tym danych przestrzennych, które mogą być wykorzystywane np. przez **sieci neuronowe**. "Karta Biała" - tradycyjny dokument rejestrowy - to za mało, aby agregować interdyscyplinarne dane. To właśnie dzięki tym danym będziemy mogli jeszcze lepiej analizować krajobraz kulturowy i porównywać go ze środowiskiem naturalnym.

Zbigniew Misiuk podkreślił, że przyszłość ewidencji zabytków powinna być **cyfrowa, zintegrowana i dostępna**. Kluczowe znaczenie ma powiązanie kart ewidencyjnych z repozytoriami cyfrowymi. Zaproponowane przez NID rozwiązanie – **rozwinięcie systemu Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) - AZP +** – miałoby służyć nie tylko jako narzędzie gromadzenia danych, ale też wsparcie dla służb konserwatorskich w podejmowaniu trafnych decyzji. Taki system pozwoliłby na analizę, porównywanie i lepsze rozumienie kontekstu archeologicznego, a także **zapewniłby powszechny dostęp do wiedzy o dziedzictwie** archeologicznym.

Uwagę na specyfikę **dziedzictwa niematerialnego** zwróciła **dr Nina Glińska.** W przeciwieństwie do dziedzictwa materialnego – **nie posiada ono swojego rejestru ani ewidencji o mocy prawnej**. Choć w Polsce funkcjonuje **Krajowa Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego** oraz **Rejestr Dobrych Praktyk**, mają one charakter rekomendacyjny i dokumentacyjny. Prelegentka podkreśliła, że **człowiek –** jego umiejętności, doświadczenie i przekaz międzypokoleniowy – jest tu najważniejszy. To właśnie ludzie są nośnikami tradycji i umiejętności a ochrona dziedzictwa niematerialnego wymaga specyficznych narzędzi – opartych nie tylko na dokumentacji, ale też edukacji i budowaniu świadomości. W tym kontekście wykorzystanie technologii może stać się **mostem łączącym pokolenia**.

Ryszard Zimek podkreślił znaczenie tworzenia **cyfrowego krajobrazu dziedzictwa** – w którym zarówno materialne, jak i niematerialne elementy kultury są **mapowane i dokumentowane** przy użyciu nowoczesnych technologii. Taka dokumentacja nie narusza oryginalnej substancji zabytków, a jednocześnie poszerza perspektywę poznawczą. Im więcej danych znajdzie się w systemach cyfrowych, tym lepsze podstawy merytoryczne będą miały instytucje tworzące opinie eksperckie i wydające decyzje administracyjne. Choć stworzenie **kompletnych, zintegrowanych baz danych** to ogromne wyzwanie, warto do niego dążyć – bo właśnie w tej integracji tkwi przyszłość skutecznej ochrony dziedzictwa.

Pozostałe wydarzenia w ramach obchodów MDOZ 2025

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków na Mazowszu

11 kwietnia 2025 r. | Płock, Bazylika Katedralna

Tegoroczne mazowieckie obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków odbędą się w piątek, 11 kwietnia 2025 roku, w wyjątkowym miejscu – Bazylice Katedralnej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Płocku. To przestrzeń o symbolicznym znaczeniu, związana z ponad tysiącletnią historią chrześcijaństwa i państwowości na ziemiach polskich.

Wydarzenie będzie okazją do podsumowania i zaprezentowania efektów dziesięcioletniego programu konserwatorskiego, dzięki któremu jeden z najważniejszych zabytków Mazowsza został kompleksowo zabezpieczony i przywrócony do świetności.

Program wydarzenia

Wstęp na wydarzenie jest wolny.

Organizatorem obchodów MDOZ 2025 na Mazowszu jest Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Biskupem Płockim, Prezydentem Miasta Płocka, Proboszczem Bazyliki Katedralnej w Płocku.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków w województwie świętokrzyskim

Konferencja: „Dziedzictwo lokalne – wartość (jeszcze) niedoceniona”
24 kwietnia 2025 r. | Zabytkowa Kamienica „Niemczówka", ul. Małogoska 7, Chęciny

W ramach regionalnych obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków odbędzie się konferencja poświęcona roli dziedzictwa lokalnego w budowaniu tożsamości, rozwoju przestrzennym oraz zarządzaniu małymi miastami.

Wydarzenie odbędzie się w zabytkowej kamienicy „Niemczówka” w Chęcinach. Uczestnicy będą mieli okazję do wysłuchania referatów, poznania konkretnych przykładów działań konserwatorskich i rewitalizacyjnych oraz wymiany doświadczeń.

Organizatorami obchodów MDOZ 2025 w województwie świętokrzyskim jest Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Gmina i Miasto Chęciny.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków w Szczecinie

Obchody MDOZ 2025 w Szczecinie organizuje Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny. Odbędą się one w formie cyklu wykładów dotyczących regionalnego dziedzictwa kulturowego. W wykładach udział weźmie Waldemar Witek, kierownik Oddziału Terenowego NID w Szczecinie, który opowie o budownictwie ryglowym i folwarcznym, a także zachodniopomorskich pomnikach historii.

Organizatorami wydarzenia są Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Muzeum Zamkowe w Sandomierzu.

Wydarzenie jest objęte patronatem medialnym Polskiego Radia, Radia Kielce i TVP Kultura.

Łukasz Gazur prowadzący galę MDOZ 2025, fot. NID/T.Bułynko

Gala MDOZ 2025, fot. NID/T.Bułynko

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalna Konserwator Zabytków Bożena Żelazowska, fot. NID/T.Bułynko

Przemówienie dyrektorki NID Marleny Happach, fot. NID/T.Bułynko

Odznaki wręczają Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalna Konserwator Zabytków Bożena Żelazowska, dyrektorka Narodowego Instytutu Dziedzictwa Marlena Happach oraz dyrektor Departamentu Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Jakub Makowski.

Odznaczona - Maria Badeńska-Stapp, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczona - Ewa Barlik, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczona - Katarzyna Czerlunczakiewicz, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczony - Daniel Czernek, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczony - Waldemar Gliński, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczona - Anna Michalska, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczona - Daria Olewińska, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczona - Patrycja Podgarbi, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczony - Henryk Woźniakowski, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczona - Elżbieta Wyrwińska, fot. NID/T.Bułynko

Odznaczona - Magdalena Lisowska, fot. NID/T.Bułynko